

OLGA CYBIENKO
Instytut Słowianoznawstwa RAN
Moskwa

Pamięci Wiktora Aleksandrowicza Choriewa

25 maja 2012 r. zmarł jeden z założycieli rosyjskiej polonistyki, Wiktor Aleksandrowicz Choriew – doktor nauk filologicznych, profesor, zasłużony pracownik naukowy Federacji Rosyjskiej.

Choriew urodził się 22 lutego 1932 r. w starym mieście Wołogda, w rodzinie skromnych inteligentów. Nawet kiedy przeniósł się na stałe do Moskwy, nie zapomniał o swojej malej ojczyźnie i utrzymywał kontakty z wołogodzkiimi rodakami.

Długie lata owocnej pracy łączą Wiktora Aleksandrowicza z Instytutem Słowianoznawstwa RAN. W 1954 r. zaczął studia doktoranckie na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Moskiewskiego im. M. Łomonosowa, a w 1957 r. otrzymał tam etat. Wiktor Aleksandrowicz przeszedł wszystkie etapy rozwoju naukowego – od młodszego po starszego, głównego naukowego współpracownika do stanowiska zastępcy dyrektora (1988–2005). Przez ostatnie lata zarządzał Wydziałem Historii Literatury Słowiańskiej. Przez wiele lat był przewodniczącym Dysertacyjnej Komisji Filologii.

Działalność naukowa tego wielkiego znawcy literatury polskiej, który wychował kilka pokoleń badaczy (należy wspomnieć, że pod jego kierownictwem obroniono wiele dysertacji kandydackich, a niektórzy jego uczniowie otrzymali stopień doktorów nauk nie tylko w Rosji, ale też na Białorusi i w Polsce), budzi podziw swoją skalą i różnorodnością. Na liście bibliograficznej jego prac znajduje się ponad 350 tytułów, między innymi monografii z różnych lat, na przykład: *O literaturze narodowej Polski* (1961), *Władysław Broniewski* (1965), *Kształtowanie się literatury socjalistycznej w Polsce* (1979), *Polska i Polacy w oczach rosyjskich literatów. Imagologiczne eseje* (2005), *Literatura polska XX wieku*.

1890–1990 (2009), a także rozdziały w pracach akademickich poświęconych historii literatury polskiej (1969), literatury powszechnej (T. 8, 1994, wspólnie z W.W. Witt), literatury krajów Europy Wschodniej po II wojnie Światowej (1995, 2001).

W ciągu wielu lat Wiktor Aleksandrowicz zarządzał międzynarodowym projektem *Rosja – Polska. Wzajemne postrzeganie w literaturze i kulturze*, w ramach którego odbyło się kilka konferencji. Był autorem i redaktorem wielu materiałów pokonferencyjnych: *Jak się widzą nawzajem Polacy i Rosjanie* (2000), *Rosja – Polska. Obrazy i stereotypy w literaturze i kulturze* (2002), *Mit Europy w literaturze i kulturze Rosji i Polski* (2004), *Twórczość Witolda Gombrowicza i kultura europejska* (2006), *Adam Mickiewicz i polski romantyzm w kulturze rosyjskiej* (2007), *Twórczość Bolesława Prusa i jego związki z kulturą rosyjską* (2008), *Kultura rosyjska w świadomości polskiej* (2009), *Juliusz Słowacki i Rosja* (2011), *Oddźwięk Chopina w kulturze rosyjskiej* (2012). Wkład profesora Choriewa w rozwój studiów o Polsce został uhonorowany przez Prezydium Rosyjskiej oraz Polskiej Akademii Nauk.

Do pozostałych wyróżnień Choriewa za osiągnięcia w utrwalaniu polsko-rosyjsko związków kulturowych należą między innymi: Order Przyjaźni (1997), polski Krzyż Komandorski Orderu Zasługi RP (1999), odznaka „Zasłużony dla Kultury Polskiej” (1996), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1997), Medal Mickiewicz–Puszkina (2002), medal i honorowy dyplom Société Européenne de Culture (SEC; 2006), Nagroda Ambasadora RP w Rosji „Polski Pegaz” (2010), Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP (2010), Dyplom Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za wybitne zasługi dla Promocji Polski w świecie (2010).

Na początku lat 90. Wiktor Aleksandrowicz pełnił rolę pioniera: każda jego praca wskazywała rosyjskim polonistom nowe drogi interpretacji, służyła jako skrótowy plan pracy dla kolejnych grup badaczy.

Literatura polska XX wieku w oczach rosyjskiego polonisty – tak nazywał się jego artykuł, który ukazał się w 2005 r. w zbiorze *Moskwa–Warszawa: 1900–2000*. Wiktor Aleksandrowicz badał twórczość wielu polskich pisarzy i poetów zaliczanych do głównych przedstawicieli polskiej literatury narodowej – S.I. Witkiewicza, Z. Nałkowskiej, W. Broniewskiego, K.I. Gałczyńskiego, S. Dygata, K. Filipowicza, L. Kruczkowskiego, T. Berezzy, J. Iwaszkiewicza, L. Szenwalda, T. Różewicza, S. Mrożka, B. Czeszki, J. Kawalca, W. Myśliwskiego. Uwagę badacza przyciągały także znane postaci literatury polskiej wcześniejszego okresu, wśród których można wymienić A. Mickiewicza, J. Słowackiego, H. Sienkiewicza, J. Kasprówicza.

Obszar zainteresowań badawczych Wiktora Aleksandrowicza Choriewa obejmował problemy analizy porównawczej i rosyjsko-polskie związki literackie, stereotypy narodowego postrzegania i wzajemną recepcję obu kultur; polską prozę „drugiego obiegu” (2000); współczesne parabeletrystyczne gatunki – eseje, dzienniki, pamiętniki, czyli literaturę „ludzkiego dokumentu”, jak nazwał jeden ze swoich artykułów zatytułowany *Wyniki literatury XX wieku* (2003) itd. Prace Wiktora Aleksandrowicza wywołują powszechne zainteresowanie i są wysoko cenione przez rosyjskich i zagranicznych kolegów. Choriew doczekał się wielu publikacji przede wszystkim w Polsce, wspomnieć warto artykuł o postrzeganiu polskiej kultury w Rosji w 1945–1990 latach wydany w zbiorze *Dusza polska i rosyjska. Spojrzenie współczesne* (Łódź 2003) oraz badania „petersburskiego tekstu” Jarosława Iwaszkiewicza w wydaniu *Album gdańskie: prace ofiarowane profesorowi Józefowi Bachórzoni* (Gdańsk 2009). Poza Polską prace Choriewa ukazały się między innymi w Niemczech, np. analiza znaczenia kulturowych wyrazów sztandarowych w historii została opublikowana w Düsseldorfie w tomie *Polen und Deutschen* (1993). Prace Wiktora Aleksandrowicza tłumaczono na wiele innych języków między innymi na: białoruski, bułgarski, czeski, słowacki, węgierski.

W ciągu długoletniej działalności naukowej Choriew aktywnie brał udział w międzynarodowych konferencjach, szczególnie w Zjazdach Sławistów. Jego referaty wchodziły w skład tomów pokonferencyjnych. Jako przykład można przytoczyć referat na temat imagologicznego aspektu badania związków literackich na Międzyregionalnej Konferencji Sławistów w 2005 roku albo referat o Dostojewskim w świadomości polskich pisarzy drugiej połowy XX w. na XIV Międzynarodowej Radzie Studentów w 2008 r. itd.

Ścisła współpraca łączyła W.A. Choriewa z Uniwersytetem Moskiewskim im. M.W. Łomonosowa, gdzie w przeciągu wielu lat prowadził kurs polskiej literatury i krytyki dla studentów Fakultetu Filologicznego, także był promotorem licznych prac dyplomowych oraz recenzentem na obronach. Wchodził w skład Dysertacyjnej Komisji Katedry Literatury Powszechnej. W ciągu wielu lat był przewodniczącym Głównej Komisji Atestacyjnej Katedry Języków i Kultur Słowiańskich Wydziału Języków Obcych i Studiów Regionalnych. Wiktor Aleksandrowicz organizował i inicjował wiele konferencji naukowych w Instytucie Słowianoznawstwa RAN wspólnie z wydziałem filologicznym Uniwersytetu Moskiewskiego.

Oprócz bezpośredniej działalności naukowej Wiktor Aleksandrowicz pełnił inne funkcje wymagające zaangażowania i uwagi: był przewodniczącym Mickiewiczowskiej Komisji Rady Historii Światowej Kultury RAN, człon-

kiem Rosyjsko-Polskiej Komisji Historycznej PAN–RAN, zastępcą przewodniczącego Koła „Rosja–Polska”, oraz członkiem redakcji czasopisma „Sławianowiedzenie” i „Słowiańskiego almanachu”.

Wiktor Aleksandrowicz aktywnie pełnił rolę popularyzatora polskiej literatury w Rosji, jego działalność stanowiła most, który łączy narody, kultury i kraje. Choriewa można określić mianem nadzwyczajnego posłannika polskiej literatury i kultury w Rosji i krajach rosyjskojęzycznych. Krzepiąc kulturę polską, stworzył serię antologii polskiej poezji, prozy i krytyki (przez wiele lat Wiktor Aleksandrowicz był członkiem redakcji wydawnictw „Raduga” i „Chudożestwiennaja literatura” oraz wielotomowego wydania „Biblioteka literatury polskiej”). Choriew był także autorem wielu przedmów i naukowych komentarzy do rosyjskich wydań utworów literatury polskiej oraz tłumaczem (dzięki jego tłumaczeniom, rosyjski czytelnik może poznać twórczość I. Newerlego, M. Dąbrowskiej, K. Prószyńskiego, W. Bilińskiego, C.K. Norwida, S.I. Witkiewicza, K.I. Galczyńskiego i in.).

Wybitna indywidualność, talent organizatorski, urok osobisty, poczucie humoru, nieustająca życzliwość to cechy, który przyciągały i kreowały wokół niego niepowtarzalną atmosferę. Wyróżniał się przede wszystkim ciepłym nastawieniem w stosunku do młodszych adeptów nauki, którym pomagał odkryć świat polskiej kultury. Dzięki nieustannej opiece Profesora, większość z nich zrobiło i robi dzisiaj znaczące kariery w nauce.

Na szczególną uwagę zasługują naukowe i prywatne relacje W.A. Choriewa z Polską. Owocna współpraca Instytutu Słowianoznawstwa z wieloma centrami badań, przede wszystkim z Instytutem Badań Literackich PAN, w dużej mierze jest wynikiem jego własnej inicjatywy i prywatnych kontaktów. Pozostawał w serdecznych stosunkach z wieloma polskimi literaturoznawcami, pośród których znaleźli się tacy wybitni naukowcy jak: A. Witkowska (1928–2011), K. Wyka (1910–1975), R. Przybylski, M. Janion i inni. Jego wieloletnimi przyjaciółmi byli polscy filolodzy-rusycyści B. Białokozowicz (1932–2010), A. Wołodźko, A. de Lazari, A. Semczuk, T. Szyszko i inni.

W lutym 2012 roku Wiktor Aleksandrowicz zdażył jeszcze uczcić 80. rocznicę swoich urodzin, przyjął gratulacje od przyjaciół i kolegów z różnych krajów świata, udało mu się doczekać wydania książki *Postrzęganie Rosji i literatury rosyjskiej przez polskich pisarzy*. W kwietniu i maju pracował jeszcze w Polsce i spacerował po Warszawie... 24 maja otrzymał w Grodnie tytuł profesora *honoris causa* Grodzieńskiego Uniwersytetu Państwowego. A w nocy 25 maja, po tym uroczystym dniu, zmarł we śnie. Nie wytrzymało od dawna chore serce. Choriew kochał życie we wszystkich jego przejawach,

żył pospiesznie, nie chciał do końca poddawać się i nie zamierzał obniżać tempa swojej aktywności. Planowana przez niego książka o Jarosławie Iwaskiewiczzu pozostała nienapisana...

Pamięć o tym dostojnym człowieku i wybitnym naukowcu przetrwa w naszych sercach.

Koledzy, przyjaciele, uczniowie